

EVRO I MONETARNA INTEGRACIJA EVROPE

Milenko Dželetović, Ljubomir Šubara, *Evro i monetarna integracija Evrope*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2017, 435 str.

Monografija *Evro i monetarna integracija Evrope*, autora Milenka Dželetovića i Ljubomira Šubare dragocen je doprinos domaćoj naučnoj literaturi koja se bavi analizom odvijanja ekonomskih integrativnih procesa na evropskom tlu, naročito dešavanjima u vezi sa krizom u Evrozoni. Više nije nepoznanica da je bankarska kriza i kriza javnog duga koja je pogodila države Evrozone dovela u pitanje i sam opstanak monetarne unije. Naposljetku, evro je ipak opstao, što je ishodilo dalekosežnim posledicama u domenu nadržavnog upravljanja koje će se detaljno proučavati i u narednim godinama. Monografija pred nama temeljno obrađuje krizu evra i antikrizne reforme koje su usledile u oblasti monetarnog i finansijskog regulisanja.

Sadržinski, knjiga je podeljena na pet poglavlja. U uvodu autori svodno izdvajaju činioce koji su uslovlili ozbiljnost krize u Evrozoni, uvodeći nas na taj način u opsežna razmatranja koja su predmet monografije. Kriza evra potresla je Evropsku monetarnu uniju na više načina: prvo – prekinuti su kanali monetarne transmisije Evropske centralne banke; drugo – došlo je do gubitka poverenja u kreditni sistem; treće – umanjen je potencijal funkcionisanja jedinstvene valute, što je ishodilo nagađanjima da bi pojedine članice mogle napustiti Evrozonu; četvrto – monetarna stabilnost je ugrožena nestabilnošću kreditnih institucija; i, najzad, epilog krize je delegitimizacija pojedinih evropskih institucija, čime je produbljen demokratski deficit integracije.

Prva glava, naslovljena: „Teorija regionalne monetarne integracije“ predstavlja polazište istraživanja – teorijski okvir za dalju analizu monetarnih i ekonomskih integrativnih procesa na Starom kontinentu. Nakon razmatranja teorijskih perspektiva monetarne integracije, gde je nezaobilazna teorija optimalne valutne oblasti Roberta Mandela (*Robert Mundell*), skrenuta je pažnja na malobrojna i siromašna iskustva istorijskih regionalnih monetarnih integracija. Ovde treba napomenuti da izdvojeni primeri sežu duboko u prošlost kada su se ekonomski uslovi drastično razlikovali od današnjih. Takođe, nasuprot današnjih 19 članica Evrozone, nekadašnji primeri monetarnih integracija su obuhvatali tek nekolicinu evropskih zemalja. Autori su u monografiji izdvojili tri relevantne „unije zasnovane na deviznim kursovima“, odnosno „oblasti zajedničke novčane jedinice“: Carinski savez nemačkih država (1837–1871), Latinsku monetarnu uniju (1865–1927) i Skandinavsku monetarnu uniju (1873–1920). Podvlačeći da je Ekonomska i monetarna unija „prvi primer politički nezavisnih država koje su integrisale svoje valute“, autori se očigledno slažu sa glavnim tokovima akademske misli da je reč o *sui generis* projektu posmatrano, kako iz ekonomskog tako i iz politikološkog ugla.

U drugoj glavi koja nosi naziv „Institucionalni okvir evropske monetarne integracije“ elaborirana je institucionalna struktura koja podupire evro. Načelno se razmatra demokratski legitimitet institucija Evropske unije. U kontekstu trenutnih političkih previranja u vezi sa izlaskom Ujedinjenog Kraljevstva iz Evropske unije, korisno je podsetiti se ekonomske logike iza ustručavanja britanskih državnika da prihvate evro. Kako pokazuje analiza autora, osnova kontroverze oko odbijanja Velike Britanije da uzme učešće u projektu zajedničke valute svodila se na političke argumente. Položaj koji je za Evropsku centralnu banku predložen prema Delorovom izveštaju naposljetku bi doveo do „neravnoteže sa drugim institucijama Zajednice, koja bi mogla biti otklonjena samo centralizacijom moći ministra finansija, koja zahteva evropsko ministarstvo finansija a na taj način i evropsku vladu“. Prema tadašnjem ministru finansija Britanije Džonu Mejdžoru (*John Major*) evropski planovi za monetarnu uniju su prenebregnuli vitalno pitanje političke odgovornosti. Sa okončanjem ekonomske neizvesnosti koju je donela najozbiljnija kriza u istoriji Evropske unije, pažnja javnosti se usmerila ka pitanju (ne)poželjnosti fiskalne unije, a sledstveno i političke unije naroda Evrope, pokazujući da je dobar deo skepticizma britanskih političkih i ekonomskih krugova spram dalekosežnih implikacija uvođenja jedinstvene valute bio opravdan. Tako, na primer, u oblasti evropskih studija uveliko se zahuktala polemika o politizaciji Evropske centralne banke do koje je evidentno došlo tokom krize. Radi se o nadnacionalnoj instituciji koja bi trebalo da predstavlja uzor ekspertskog upravljanja svedenog na postizanje konkretnog cilja. Namera država članica je bila da ona bude zaštićene od političkog uticaja sa strane, ali isto tako i lišena aspiracija ka postizanju širih političkih ciljeva. Dalje, u ovom poglavlju su, takođe, predočena ograničenja u pogledu optimalnog funkcionisanja monetarne unije, među kojima je najakutnije decentralizovana ekonomska i fiskalna politika.

Sledeće dve glave bave se krizom i evropskim odgovorima na nju. U trećoj glavi se razmatraju reforme bankarskog sistema, dok četvrta glava obrađuje mere sanacije javnog duga Evrozona. Sistematično su proučeni uzroci finansijske krize, ozbiljnost njenog ispoljavanja na evropskom tlu, kao i zajednički odgovori na nju. Dve ključne tekovine krize u domenu institucionalne reforme Ekonomske i monetarne unije – Bankarska unija i pooštavanje fiskalnih pravila i nadzora na nivou Evropske unije – posebno se analiziraju. Nisu zanemarene ni mere monetarnog regulisanja Evropske centralne banke koje su se, prema ocenama većine ekonomista, pokazale kao ključne u obuzdavanju krize javnog duga.

Poslednje poglavlje u monografiji posvećeno je razmatranju budućnosti evropske monetarne integracije. Izložene su moguće projekcije pravaca razvoja, prvenstveno monetarne integracije, ali uz usvajanje šire političke perspektive prilika u današnjoj Uniji. Održivost i reforme evropske monetarne integracije analiziraju se kroz tri načelna scenarija: širenja monetarne unije, sužavanja monetarne unije i političke transformacije

sistema upravljanja Evropske unije. Autori razmatranja zaključuju analizom koja je posvećena posledicama krize evra i reformi po ekonomski sistem naše zemlje.

Predmetna monografija, čiji je izdavač Institut za međunarodnu politiku i privredu iz Beograda, bila je potrebna na našem jeziku kako bi domaća javnost podrobnije razumela specifičnosti evropske monetarne integracije. Zainteresovani čitaoci će moći da se informišu i prodube znanja o nizu važnih, ali otvorenih pitanja evropske integracije: političkom momentumu u kome se rodila ideja o monetarnoj unifikaciji kao delu šire političke agende nepovratnog povezivanja naroda Evrope, ekonomskoj logici i mehanizmima funkcionisanja zajedničke valute i, naposletku, mogućnostima održanja dostignutog stepena ekonomske integracije, odnosno njenog produbljenja. U tom smislu, ona predstavlja odličnu osnovu i podsticaj za dalja proučavanja budućih pravaca razvoja evropske integracije.

Dragana DABIĆ